

**ПРАВОВА ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА РУМУНІЇ)****LEGAL INTEGRATION OF EASTERN EUROPEAN COUNTRIES
INTO THE EUROPEAN UNION: PROBLEMS AND PROSPECTS
(USING THE EXAMPLE OF POLAND AND ROMANIA)**

**Ігнатів М.П., студент I курсу магістратури
факультету слідчої та детективної діяльності**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Вступ. У статті здійснено дослідження процесів правової інтеграції Польщі та Румунії до Європейського Союзу як прикладів трансформації постсоціалістичних держав Центрально-Східної Європи в контексті європейського вибору. Після завершення «холодної війни» та розпаду соціалістичної системи зазначені країни постали перед необхідністю здійснення глибоких політичних, економічних і правових реформ. Польща та Румунія, незважаючи на спільне історичне минуле, продемонстрували різні підходи до імплементації європейських норм, що було зумовлено відмінностями в інституційній спроможності, політичних традиціях та соціально-економічних умовах.

Мета. Метою статті є визначення основних бар'єрів і механізмів, які сприяли ефективній правовій інтеграції Польщі та Румунії до Європейського Союзу, а також формулювання практичних рекомендацій для країн, що знаходяться на шляху до вступу в ЄС, зокрема України.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети застосовано широкий спектр наукових методів: історико-правовий метод для аналізу передумов євроінтеграційного процесу; порівняльно-правовий метод для визначення подібностей та відмінностей у процесах правової трансформації Польщі та Румунії; системний підхід для розкриття багатфакторної природи інтеграційних процесів; формально-юридичний метод для дослідження змісту та структури правових актів ЄС та національних законодавств обох країн; аналітичний метод для узагальнення результатів попередніх наукових досліджень та формулювання висновків.

Результати. Дослідження виявило, що ключовими чинниками успішної інтеграції Польщі та Румунії до ЄС стали стабілізація політичної системи, демократизація, створення ринкової економіки та гармонізація національних правових систем з *acquis communautaire* ЄС. Особлива увага приділена етапам адаптації законодавства Польщі та Румунії до європейських стандартів, що включали реформи в правовій системі, адміністративній сфері, правам людини та захисту навколишнього середовища. Отримані результати свідчать, що, незважаючи на значні внутрішні труднощі, зокрема необхідність здійснення масштабних інституційних реформ та подолання соціально-економічних викликів, Польща та Румунія змогли успішно інтегруватися до Європейського Союзу, ставши моделями для інших країн Центрально-Східної Європи.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі правової інтеграції Польщі та Румунії, зокрема з огляду на специфічні особливості інтеграційного процесу цих країн, а також для розробки ефективної стратегії європейської інтеграції України, яка знаходиться на етапі проведення відповідних реформ та адаптації національної правової системи до вимог ЄС.

Ключові слова: Правова інтеграція, постсоціалістичні країни, *acquis communautaire*, адаптація національного законодавства, Польща, Румунія.

Introduction. The article examines the processes of legal integration of Poland and Romania into the European Union as examples of the transformation of post-socialist countries in Central and Eastern Europe in the context of their European choice. After the end of the "Cold War" and the collapse of the socialist system, these countries faced the necessity of implementing deep political, economic, and legal reforms. Poland and Romania, despite their shared historical background, adopted different approaches to implementing European norms, which were influenced by differences in institutional capacity, political traditions, and socio-economic conditions.

Purpose. The aim of the article is to identify the main barriers and mechanisms that facilitated the successful legal integration of Poland and Romania into the European Union, as well as to formulate practical recommendations for countries on the path to EU membership, particularly Ukraine.

Materials and methods. To achieve this goal, a wide range of scientific methods were applied: historical-legal method for analyzing the preconditions of the Euro-integration process; comparative-legal method for identifying similarities and differences in the legal transformation processes of Poland and Romania; systemic approach to revealing the multi-faceted nature of the integration processes; formal-legal method to examine the content and structure of EU legal acts and the national legislations of both countries; analytical method for synthesizing the results of previous scientific studies and drawing conclusions.

Results. The research revealed that the key factors for the successful integration of Poland and Romania into the EU were the stabilization of the political system, democratization, the establishment of a market economy, and the harmonization of national legal systems with the EU's *acquis communautaire*. Special attention is given to the stages of adapting the legislation of Poland and Romania to European standards, which included reforms in the legal system, the administrative sphere, human rights, and environmental protection. The results indicate that despite significant internal challenges, including the necessity for large-scale institutional reforms and overcoming socio-economic challenges, both Poland and Romania successfully integrated into the European Union, serving as models for other Central and Eastern European countries.

Discussion. Future research will focus on a deeper analysis of the legal integration of Poland and Romania, particularly considering the specific characteristics of the integration process in these countries, as well as developing an effective strategy for Ukraine's European integration, which is currently in the process of implementing necessary reforms and adapting its national legal system to the requirements of the EU.

Key words: Legal integration, post-socialist countries, *acquis communautaire*, adaptation of national legislation, Poland, Romania.

Постановка проблеми. Після завершення «холодної війни» та розпаду соціалістичної системи Центрально-Східна Європа опинилася на роздоріжжі трансформаційних процесів, головною віссю яких стала європейська інтеграція. Країни регіону, серед яких Польща та Румунія, розпочали складний шлях правової, політичної та економічної адаптації до стандартів Європейського Союзу. Однак, процес інтеграції не був одноманітним: його супроводжували глибокі системні трансформації, що включали перехід до ринкової економіки, реформу державного управління та гармонізацію законодавства з *acquis*

communautaire ЄС. Попри спільну історичну спадщину країн соцтабору, Польща та Румунія зіткнулися з різними викликами на шляху до членства в ЄС, що обумовлено їхніми політичними традиціями, рівнем інституційного розвитку та внутрішніми соціально-економічними умовами. Водночас їхній досвід є надзвичайно цінним для сучасної України, яка лише перебуває на етапі глибокої євроінтеграційної трансформації. Отже, постає актуальна проблема: які основні бар'єри виникали перед країнами Східної Європи на шляху правової інтеграції до Європейського Союзу, які механізми були ефективними в процесі

подолання цих бар'єрів, і які перспективи та уроки може винести Україна з цього досвіду? Відповідь на ці питання має вагомe значення для формування успішної стратегії правової інтеграції держав, що прагнуть до членства в ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання європейської інтеграції країн Східної Європи активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед авторів, які висвітлюють проблематику адаптації національних правових систем до стандартів ЄС, варто відзначити праці Мельниченка Б. Б. [1, с. 174], Палагнюка Ю. [2, с. 123], Сидорука Т. В. [5, с. 347], а також зарубіжних дослідників – Behr Н. [3, с. 239], та Schimmelfennig F., Sedelmeier U [4, с. 101]. Їхні наукові праці зосереджуються на аналізі правових механізмів інтеграції, ролі інституційних реформ та впливі євроінтеграційного курсу на трансформацію політико-правових систем постсоціалістичних країн. Однак, комплексне порівняльне дослідження досвіду Польщі та Румунії в контексті правової інтеграції до ЄС із фокусом на специфіку їхнього шляху, виклики й досягнення, досі залишається фрагментарним. Саме це зумовлює необхідність поглибленого аналізу, що дозволить виявити спільні риси та відмінності правових трансформацій і сформулювати практичні висновки для країн, що перебувають на етапі підготовки до вступу до ЄС.

Метою статті є проаналізувати особливості правової інтеграції Польщі та Румунії до Європейського Союзу, визначити ключові проблеми та виклики, з якими зіткнулися ці країни на шляху до членства в ЄС, а також окреслити перспективи для інших держав регіону, зокрема України, у контексті їхнього прагнення до європейської інтеграції.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правові акти, що регулюють процес інтеграції до Європейського Союзу; 2) наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджують проблематику європейської інтеграції.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи:

1) історико-правовий метод – для аналізу етапів євроінтеграції Польщі та Румунії, а також історичних передумов їх вступу до ЄС; 2) порівняльно-правовий метод – для виявлення схожостей і відмінностей у підходах обох країн до правової трансформації та виконання критеріїв членства; 3) системний підхід – для комплексного аналізу правової інтеграції як багатофакторного процесу, що охоплює політичні, економічні та юридичні аспекти; 4) формально-юридичний метод – для аналізу змісту нормативно-правових актів, які регулювали процес адаптації національного законодавства до стандартів ЄС; 5) аналітичний метод – для узагальнення результатів наукових досліджень і формулювання висновків щодо ефективності правової інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Термін «Східна Європа» має переважно політичний характер. Він активно використовувався в радянській та зарубіжній літературі, особливо в контексті періоду після Другої світової війни. Зараз поряд із ним часто вживається термін «Центрально-Східна Європа». Кінець «холодної війни», революції 1989 року в країнах Центральної та Південно-Східної Європи, кризові процеси у соціалістичній системі та розпад Радянського Союзу стали основними чинниками, які визначили нові геополітичні реалії. Виведення радянських військ з країн Центрально-Східної Європи та крах Організації Варшавського Договору сприяли переорієнтації цих країн на стабільний Європейський Союз [1, с. 178]. Процес інтеграції цих країн до ЄС був тривалим і складним, передували як серйозними внутрішніми реформами, так і виконанням жорстких вимог ЄС. Вимоги до кандидатів на вступ передбачали політичні та соціально-економічні трансформації, створення ринкової економіки, перехід від авторитаризму до демократії, формування правової

держави та гармонізацію національних правових систем з європейськими нормами. Ідея інтеграції країн Центральної та Східної Європи до ЄС з'явилася ще в період соціалістичної доби, коли розглядалися можливості зближення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ). ЄЕС намагався інтегрувати ці країни через економічні та політичні ініціативи, однак за умов «холодної війни» ці спроби були недосяжними через жорсткі політичні перешкоди, зокрема з боку СРСР. Незважаючи на ці труднощі, в період розрядки міжнародної напруженості, зокрема після підписання Заключного акта НБСЄ в 1975 році, відносини між країнами соціалістичного блоку та ЄЕС почали розвиватися. Проте реальні зміни в інтеграції стали можливими лише після падіння соціалістичних режимів у Східній Європі в кінці 1980-х років [2, с. 123]. Згідно з Копенгагенськими критеріями, які були сформульовані на саміті Європейської ради в 1993 році, країни Центральної та Східної Європи повинні були продемонструвати стабільність демократичних інститутів, наявність ринкової економіки та здатність адаптуватися до конкуренції на єдиному ринку ЄС. Ці критерії стали основою для майбутнього вступу Польщі, Румунії та інших країн до ЄС [3, с. 262].

Польща та Румунія стали яскравими прикладами успішної правової інтеграції.

Польща стала членом Європейського Союзу 1 травня 2004 року, завершивши довгий процес інтеграції, який почався ще в 1990-х роках. Вступ Польщі до ЄС є важливим етапом у її історії, адже це відкрило нові можливості для економічного розвитку та міжнародного співробітництва. Однак цей процес супроводжувався низкою проблем, які Польща мала вирішити, щоб відповідати вимогам ЄС [4, с. 101].

Перші роки після падіння комунізму в Польщі позначались політичними та економічними труднощами. Як і інші країни Центральної та Східної Європи, Польща переживала перехід від планової до ринкової економіки. Важливою проблемою було також відновлення демократичних інститутів і правової системи, яка повинна була відповідати вимогам Європейського Союзу [5, с. 347]. Однією з основних перешкод для інтеграції була корупція, яка охоплювала не тільки політичну еліту, але й судову систему. Вона серйозно ускладнювала процес адаптації до європейських стандартів. Іншою значною проблемою стала недостатня кількість кваліфікованих державних службовців, що обмежувало здатність Польщі ефективно реалізовувати реформи, необхідні для вступу до ЄС. Важливою частиною процесу було і впровадження так званого *acquis communautaire* – сукупності законів і правил ЄС, що охоплюють різні аспекти від економічної політики до прав людини [6, с. 118]. Також не менш важливими були питання, що стосувалися економічних і торговельних аспектів вступу, зокрема вільного руху товарів і капіталів, а також придбання земель іноземцями. Це питання, яке стосувалося зокрема західних територій Польщі, було одним з найбільш чутливих серед громадськості. Боязнь продажу земель іноземцям, особливо на територіях, які були відновлені після Другої світової війни, викликала значні суперечки.

Процес адаптації Польщі до Європейського Союзу вимагав реалізації низки економічних, політичних і правових реформ. Однією з головних задач стало підвищення ефективності державної служби. Влада Польщі почала активно працювати над підвищенням кваліфікації державних службовців і створенням незалежної та стабільної адміністрації. У 1999 році було прийнято закон, який мав на меті професіоналізацію державних керівників та зниження політичної залежності їхньої роботи [7, с. 90].

Одночасно з цим Польща здійснювала масштабні економічні реформи, спрямовані на модернізацію економіки та її інтеграцію з європейським ринком. Одним з най-

важливіших кроків було залучення іноземних інвестицій, що стало важливим фактором для стабільності економіки. Крім того, Польща адаптувала своє законодавство до вимог ЄС у таких сферах, як охорона навколишнього середовища, енергетична політика, а також захист прав споживачів.

Ще одним важливим аспектом інтеграції стало вирішення проблеми корупції. Польща вжила низку заходів для очищення адміністрації та правових інститутів від корупційних елементів, що включало реформування судової системи і створення незалежних антикорупційних органів. Незважаючи на успішний процес вступу до Європейського Союзу, Польща досі стикається з низкою проблем, які виникають у зв'язку з її членством у ЄС [8, с. 60]. Однією з таких проблем є питання невідповідності між темпами економічного розвитку в різних регіонах країни. Хоча Польща досягла значних успіхів у розвитку своїх основних економічних секторів, зокрема промисловості та сільського господарства, проблеми бідності і нерівномірного розподілу благ все ще є актуальними для багатьох регіонів. Ще однією проблемою є питання прав людини, зокрема в контексті прав меншин. Протягом останніх років Польща стикалася з критикою з боку ЄС через обмеження прав ЛГБТ-спільноти, а також з приводу судових реформ, які були визнані суперечливими з точки зору незалежності судової влади [9, с. 137]. Як і у випадку з Республікою Польща, інтеграційний шлях Румунії до Європейського Союзу характеризувався складністю та багатовекторністю, що зумовлено як об'єктивними факторами внутрішньодержавної трансформації, так і вимогами зовнішньої політики ЄС щодо країн-кандидатів. Водночас цей шлях наочно засвідчив послідовне прагнення румунської держави до повноцінної інтеграції у правовий та інституційний простір Європейського Союзу. Формальним початком процесу приєднання Румунії стало подання 22 червня 1995 року офіційної заявки на вступ до ЄС. Цей крок був здійснений на тлі масштабних політичних та економічних перетворень, започаткованих після повалення соціалістичного режиму у 1989 році. Слід підкреслити, що на момент подачі заявки Румунія вже мала певний міжнародно-правовий досвід співпраці з Європейськими співтовариствами. Так, у 1974 році Румунія приєдналася до Узагальненої системи преференцій (Generalised System of Preferences), що надало румунським товарам преференційний доступ на ринки країн ЄС. У 1980 році було укладено рамкову угоду з Європейським економічним співтовариством щодо торгівлі промисловою продукцією, яка стала однією з перших договірних основ двосторонніх відносин між Румунією та Європейськими співтовариствами. Особливу роль у формуванні національного консенсусу щодо євроінтеграції відіграла Декларація Снагова 1995 року, підписана представниками всіх ключових політичних сил Румунії. У цьому документі політичні еліти країни одностайно підтвердили свою прихильність до курсу на приєднання до Європейського Союзу, що надало інтеграційному процесу статусу стратегічного національного пріоритету [10, с. 167]. На етапі наближення правових систем, суттєву роль відіграла Тимчасова угода 1993 року, яка містила низку перехідних положень, що забезпечували часткову інтеграцію Румунії до внутрішнього ринку ЄС. Надалі, з набранням чинності у 1995 році Європейською угодою про асоціацію, Румунія отримала нормативно-правову базу для гармонізації свого законодавства з *acquis communautaire* – сукупністю правових норм ЄС. Водночас, на відміну від Польщі, яка демонструвала стабільну динаміку у переговорах про вступ, Румунія зіткнулася з численними системними викликами, що істотно впливали на темпи інтеграційного процесу. Європейська Комісія в низці щорічних доповідей, а також у спеціальній доповіді під авторством баронеси Емі Ніколсон, звертала особливу увагу на необхідність глибо-

кої реформи судової системи, усунення структурної корупції, забезпечення реальної свободи засобів масової інформації та гарантування дотримання прав і свобод людини відповідно до стандартів ЄС. Європейські інституції чітко сигналізували, що без вирішення зазначених проблем переговорний процес може бути призупинено, що мало прямі юридичні наслідки відповідно до механізмів розширення ЄС [11, с. 87]. Саме тому Румунія активізувала внутрішньодержавні реформи, зокрема в частині зміцнення незалежності судової влади, створення антикорупційних інституцій (наприклад, Національного антикорупційного директорату), а також удосконалення правового регулювання у сфері прав людини. Ці кроки дозволили успішно завершити переговорний процес у грудні 2004 року, що стало підставою для підписання 25 квітня 2005 року Договору про приєднання Румунії до ЄС. Відповідно до положень зазначеного міжнародного договору, офіційною датою набуття членства Румунії в Європейському Союзі було визначено 1 січня 2007 року [12, с. 52]. Варто акцентувати увагу на тому, що станом на момент приєднання Румунія повністю завершила скринінг *acquis communautaire* та забезпечила ратифікацію Договору про приєднання всіма державами-членами ЄС. Це свідчило про політико-правове визнання готовності Румунії до членства та про дотримання нею критеріїв Копенгагена, які визначають базові стандарти для вступу нових держав до Європейського Союзу. У результаті, вступ Румунії до ЄС став не лише підтвердженням її геополітичного та економічного наближення до об'єднаної Європи, а й знаменував завершення складного, але успішного етапу докорінної правової та інституційної трансформації, що гармонійно інтегрувала Румунію у правовий простір Європейського Союзу та зміцнила єдність країн Східної Європи в межах спільної європейської сім'ї [13, с. 99].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Досвід правової інтеграції Польщі та Румунії до Європейського Союзу є надзвичайно цінним і наочно демонструє ключові закономірності для держав, які прагнуть стати повноправними членами європейської спільноти. Ці два приклади підтверджують, що процес євроінтеграції не обмежується лише формальним виконанням критеріїв членства, а передбачає комплексну трансформацію внутрішньої політико-правової системи, адміністративних практик і загальної суспільної культури правового регулювання. Польща, завдяки послідовності у впровадженні реформ та глибокій модернізації правової системи, показала приклад максимально ефективного інтеграції, що супроводжувалася суттєвим економічним зростанням і посиленням ролі держави у внутрішніх і зовнішніх процесах ЄС. Румунія, зі свого боку, продемонструвала, що навіть за умов значних внутрішніх викликів і системних проблем у сфері правосуддя та боротьби з корупцією, можливо досягти успіху за наявності політичної волі, консолідації еліт і підтримки громадянського суспільства. Для України цей досвід має особливу актуальність. Передусім тому, що Україна перебуває на аналогічному етапі трансформаційних процесів і поступово просувається шляхом правової та політичної інтеграції з Європейським Союзом. Схожість історичних, політичних і економічних викликів України з тими, що їх долали Польща та Румунія, дає підстави вважати, що використання їхніх напрацювань може значно підвищити ефективність українських реформ. Зокрема, важливими є уроки щодо необхідності забезпечення верховенства права, незалежності судової влади, реальної боротьби з корупцією та активного залучення громадянського суспільства до процесів інтеграції. Перспективи подальших досліджень у цій тематиці доцільно зосередити на глибшому аналізі того, як саме досвід Польщі та Румунії може бути адаптований до українських реалій з урахуванням особливостей правової системи України, умов триваючої збройної агресії та потреб

післявоєнної відбудови. Також надзвичайно важливим є вивчення практичних механізмів імплементації *acquis communautaire* в умовах перехідної економіки та обме-

жених ресурсів, що є спільним викликом для України на шляху до повноправного членства в Європейському Союзі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельниченко Б. Б. Правове забезпечення процесів інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу. Університетські наукові записки. 2010. Вип. 1. С. 174–179.
2. Палагнюк Ю. Механізми інтеграції держав Центральної та Східної Європи у Європейський Союз. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. Вип. 4. С. 115–123.
3. Behr H. The European Union in the Legacies of Imperial Rule. EU Accession Politics Viewed from a Historical Comparative Perspective. *European Journal of International Relations*. 2007. Vol. 13, No. 2. P. 239–262.
4. Schimmelfennig F., Sedelmeier U. Candidate Countries and Conditionality. In: Paolo Graziano (ed.). *Europeanization. New Research Agenda*. Basingstoke: Palgrave, 2006. P. 88–101.
5. Сидорук Т. В. Роль Польщі у формуванні східної політики Європейського Союзу. Сучасна українська політика. К.: Центр соціальних комунікацій, 2011. Вип. 22. С. 340–347.
6. Швагуляк-Шостак О. Польський вектор Європи. Галицькі контракти: Діловий тижневик. 2004. № 14. С. 30–31. Саньоцька Х. Європейська інтеграція Польщі. *Право України*. 2024. № 2. С. 112–118.
7. Федонюк С. В. Польський досвід вступу до Європейського Союзу. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 3. С. 84–90.
8. Шкретов В. А. Особливості європейської інтеграції Республіки Польща. *Юридичний науковий вісник*. 2022. № 4. С. 56–62.
9. Папета А. М. Польський шлях і членство в Європейському Союзі: досвід для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 72. С. 133–137.
10. Ніколіна І. І., Харчук Д. В. Вступ Румунії до Європейського Союзу: ключові аспекти досвіду для України. In: The IX International Scientific and Practical Conference "Questions regarding the problems of higher education", March 04–06, 2024, Bordeaux, France. Bordeaux: European Conference, 2024. P. 194.
11. Вовчук Л., Поляшенко А. Стан відносин між Румунією та Європейським Союзом після вступу до організації. *Емінак*. 2018. Т. 1, № 2. С. 83–87.
12. Автономов О. Д. Проблема євроінтеграції України: досвід Румунії. *Правова держава*. 2023. Вип. 46. С. 47–53.
13. Мельничук Л. Методологічні засади дослідження євроінтеграційних процесів (на прикладі інтеграції Румунії до ЄС). *Юридична наука*. 2022. № 45. С. 92–99.